YASHIL IQTISODIYOTNING RIVOJLANISH TAMOYILLARI

Matyoqubova Niyozjon
Urganch RANCH texnologiya universiteti
Iqtisodiyot yo‘nalishi talabasi
Tel:+998885262905
Email: niyozjon2905@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada yashil iqtisodiyotning mazmuni, asosiy tamoyillari hamda iqtisodiy va ekologik barqarorlikni ta’minlashdagi ahamiyati tahlil qilingan. Tadqiqotda yashil iqtisodiyotning qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish, energiya samaradorligini oshirish, chiqindilarni qayta ishlash, resurslardan oqilona foydalanish va ekologik xavfsizlikni ta’minlash bilan bog‘liq yo‘nalishlari ko‘rib chiqilgan. Shuningdek, O‘zbekistonda yashil iqtisodiyotga o‘tish bo‘yicha amalga oshirilayotgan islohotlar, xususan, normativ-huquqiy hujjatlar, qayta tiklanuvchi energetika loyihalari va chiqindilarni boshqarish sohasidagi tashabbuslar yoritilgan. Tadqiqot natijalari yashil iqtisodiyot mamlakat iqtisodiy o‘sishini ekologik barqarorlik bilan uyg‘unlashtirishda muhim omil ekanini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: yashil iqtisodiyot, barqaror rivojlanish, ekologik xavfsizlik, qayta tiklanuvchi energiya, yashil investitsiyalar, energiya samaradorligi, chiqindilarni qayta ishlash, iqtisodiy o‘sish.

Annotation. This article analyzes the essence of the green economy, its main principles, and its role in ensuring economic and environmental sustainability. The study examines key areas of the green economy, including the use of renewable energy sources, improving energy efficiency, waste recycling, rational use of resources, and ensuring environmental safety. The article also highlights reforms implemented in Uzbekistan to transition toward a green economy, particularly legal and regulatory measures, renewable energy projects, and initiatives in waste management. The findings show that the green economy is an important factor in harmonizing national economic growth with environmental sustainability.

Keywords: green economy, sustainable development, environmental safety, renewable energy, green investments, energy efficiency, waste recycling, economic growth.

Аннотация.В статье анализируются сущность зеленой экономики, ее основные принципы и роль в обеспечении экономической и экологической устойчивости. В исследовании рассмотрены ключевые направления зеленой экономики, включая использование возобновляемых источников энергии, повышение энергоэффективности, переработку отходов, рациональное использование ресурсов и обеспечение экологической безопасности. Также освещаются реформы, реализуемые в Узбекистане по переходу к зеленой экономике, в частности нормативно-правовые меры, проекты в сфере возобновляемой энергетики и инициативы по управлению отходами. Результаты исследования показывают, что зеленая экономика является важным фактором гармонизации экономического роста страны с экологической устойчивостью.

Ключевые слова: зеленая экономика, устойчивое развитие, экологическая безопасность, возобновляемая энергия, зеленые инвестиции, энергоэффективность, переработка отходов, экономический рост.

KIRISH

Bugungi kunda jahon iqtisodiyotida ekologik xavfsizlik, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish, iqlim o‘zgarishining salbiy oqibatlarini kamaytirish va barqaror rivojlanishni ta’minlash masalalari dolzarb ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etmoqda. Sanoatlashuv jarayonlarining jadallashuvi, energiya iste’molining ortishi, tabiiy resurslar zaxirasining kamayishi hamda atrof-muhit ifloslanishining kuchayishi an’anaviy iqtisodiy rivojlanish modellarini qayta ko‘rib chiqishni talab qilmoqda.

Shu nuqtayi nazardan, yashil iqtisodiyot konsepsiyasi iqtisodiy o‘sish va ekologik barqarorlikni uyg‘unlashtiruvchi muhim yondashuv sifatida maydonga chiqmoqda. Yashil iqtisodiyot nafaqat atrof-muhitni muhofaza qilish, balki energiya samaradorligini oshirish, yangi ish o‘rinlarini yaratish, innovatsion texnologiyalarni joriy etish va aholining turmush sifatini yaxshilashga xizmat qiladi.

O‘zbekiston sharoitida ham yashil iqtisodiyotga o‘tish masalasi davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biriga aylanmoqda. Mamlakatda qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish, chiqindilarni qayta ishlash, energiya tejamkor texnologiyalarni kengaytirish va ekologik madaniyatni oshirishga qaratilgan chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Jumladan, O‘zbekiston Respublikasining “yashil” iqtisodiyotga o‘tishini ta’minlash, Parij bitimi majburiyatlarini bajarish hamda ekologik barqarorlikni mustahkamlash maqsadida bir qator normativ-huquqiy hujjatlar qabul qilingan.

Mazkur maqolaning maqsadi yashil iqtisodiyotning rivojlanish tamoyillarini ilmiy jihatdan yoritish, O‘zbekistonda ushbu yo‘nalishda amalga oshirilayotgan islohotlarni tahlil qilish hamda mavjud muammolarni bartaraf etish bo‘yicha takliflar ishlab chiqishdan iborat.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot jarayonida yashil iqtisodiyotning nazariy asoslari, rivojlanish tamoyillari va O‘zbekiston sharoitida uni joriy etish bilan bog‘liq mavjud holat tahlil qilindi. Maqolada ilmiy adabiyotlar, normativ-huquqiy hujjatlar, yashil iqtisodiyotga oid konseptual yondashuvlar hamda amaliy loyihalar mazmuni o‘rganildi.

Tadqiqotda quyidagi metodlardan foydalanildi:

Tahlil va sintez usuli orqali yashil iqtisodiyot tushunchasi, uning asosiy yo‘nalishlari va iqtisodiy rivojlanishdagi o‘rni umumlashtirildi.

Taqqoslash usuli yordamida an’anaviy iqtisodiy rivojlanish modeli va yashil iqtisodiyot yondashuvi o‘rtasidagi farqlar aniqlashtirildi.

Mantiqiy umumlashtirish usuli asosida yashil iqtisodiyotning mamlakat iqtisodiyoti, ekologik muhit va aholi farovonligiga ta’siri baholandi.

Normativ-huquqiy tahlil usuli orqali O‘zbekistonda yashil iqtisodiyotga o‘tish, qayta tiklanuvchi energiya va chiqindilarni boshqarish sohasidagi qaror va farmonlarning mazmuni ko‘rib chiqildi.

Tadqiqot obyekti sifatida yashil iqtisodiyotning rivojlanish jarayonlari, predmeti sifatida esa uning asosiy tamoyillari, iqtisodiy samaradorligi va ekologik barqarorlikka ta’siri tanlab olindi.

NATIJALAR

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, yashil iqtisodiyot iqtisodiy o‘sishning yangi sifat bosqichini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Ushbu model tabiiy resurslardan samarali foydalanish, energiya sarfini kamaytirish, qayta tiklanuvchi energiya manbalarini keng joriy etish va ekologik xavfsizlikni ta’minlashga asoslanadi. Yashil iqtisodiyotning asosiy tamoyillari quyidagilarda namoyon bo‘ladi:

Tamoyil	Mazmuni	Kutiladigan natija
Tabiiy resurslardan oqilona foydalanish	Suv, yer, energiya va xomashyo resurslaridan tejamkor foydalanish	Resurslar isrofi kamayadi

Energiya samaradorligini oshirish	Kam energiya sarflaydigan texnologiyalarni joriy etish	Ishlab chiqarish xarajatlari pasayadi
Qayta tiklanuvchi energiyadan foydalanish	Quyosh, shamol va suv energiyasi imkoniyatlarini kengaytirish	Energetik xavfsizlik mustahkamlanadi
Chiqindilarni qayta ishlash	Chiqindilarni saralash, qayta ishlash va ikkilamchi xomashyo sifatida foydalanish	Ekologik yuklama kamayadi
Ekologik xavfsizlikni ta'minlash	Atrof-muhit ifloslanishini kamaytirish	Aholi salomatligi va yashash sifati yaxshilanadi
Yashil investitsiyalarni jalb qilish	Ekologik loyihalarni moliyalashtirish	Innovatsion yashil texnologiyalar rivojlanadi

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, yashil iqtisodiyot iqtisodiy samaradorlikni oshirish bilan birga, yangi ish o‘rinlarini yaratish imkonini ham beradi. Qayta tiklanuvchi energetika, ekologik qurilish, chiqindilarni qayta ishlash, suv tejovchi texnologiyalar va yashil xizmatlar sohalarida bandlik darajasining ortishi kuzatiladi.

O‘zbekiston misolida yashil iqtisodiyotga o‘tishning muhim yo‘nalishlaridan biri quyosh va shamol energetikasini rivojlantirish hisoblanadi. Mamlakatning iqlim sharoiti quyosh energiyasidan keng foydalanish uchun qulay imkoniyat yaratadi. Shuningdek, shamol energetikasi bo‘yicha ham yirik loyihalarning amalga oshirilayotgani mamlakat energetika tizimida muqobil energiya ulushini oshirishga xizmat qiladi.

Chiqindilarni boshqarish sohasida ham muhim o‘zgarishlar amalga oshirilmoqda. Chiqindilarni qayta ishlash tizimini takomillashtirish, poligonlarda chiqindilar to‘planishining oldini olish, atrof-muhitga salbiy ta’sirni kamaytirish va muqobil energiya olish texnologiyalarini joriy etish bo‘yicha huquqiy asoslar mustahkamlanmoqda.

MUHOKAMA

Yashil iqtisodiyotning rivojlanishi O‘zbekiston uchun bir nechta strategik imkoniyatlarni yaratadi. Avvalo, bu model energiya importiga qaramlikni kamaytirish,

mahalliy qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan samarali foydalanish va iqtisodiyotning ekologik xavfsizligini oshirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, yashil iqtisodiyot sanoat, qishloq xo‘jaligi, transport, qurilish va kommunal xizmatlar kabi sohalarda innovatsion texnologiyalarni keng joriy etishni talab qiladi.

Biroq yashil iqtisodiyotga o‘tish jarayonida ayrim muammolar ham mavjud. Zamonaviy yashil texnologiyalarning yuqori narxi, yashil investitsiyalar hajmining yetarli emasligi, aholining ekologik madaniyati darajasi hamda ayrim hududlarda infratuzilmaning sust rivojlangani ushbu jarayonning tezlashishiga to‘sqinlik qilmoqda. Maqola tahlili asosida aniqlanishicha, yashil iqtisodiyotni rivojlantirishda quyidagi yo‘nalishlarga alohida e’tibor qaratish zarur:

1. **Yashil investitsiyalar hajmini oshirish.** Ekologik loyihalarni moliyalashtirish uchun davlat-xususiy sheriklik, imtiyozli kreditlar va xalqaro grantlardan samarali foydalanish zarur.
2. **Qayta tiklanuvchi energiya loyihalarini kengaytirish.** Quyosh va shamol elektr stansiyalarini ko‘paytirish, kichik quvvatli muqobil energiya manbalarini aholi va tadbirkorlik subyektlari orasida ommalashtirish lozim.
3. **Energiya samaradorligi dasturlarini rivojlantirish.** Korxonalar, uy-joylar va ijtimoiy obyektlarda energiya tejamkor uskunalar va qurilish materiallaridan foydalanish kengaytirilishi kerak.
4. **Chiqindilarni qayta ishlash tizimini takomillashtirish.** Chiqindilarni saralash madaniyatini shakllantirish, qayta ishlash korxonalarini ko‘paytirish va ikkilamchi xomashyodan foydalanish tizimini kuchaytirish maqsadga muvofiq.
5. **Ekologik ta’lim va targ‘ibotni kuchaytirish.** Aholi, ayniqsa yoshlar orasida ekologik madaniyat, resurslarni tejash va atrof-muhitni asrash bo‘yicha doimiy targ‘ibot ishlari olib borilishi zarur.

Yashil iqtisodiyotning muvaffaqiyatli rivojlanishi faqat davlat siyosati bilan cheklanib qolmaydi. Bu jarayonda biznes subyektlari, ta’lim muassasalari, fuqarolik jamiyati institutlari va aholining faol ishtiroki ham muhim ahamiyatga ega.

XULOSA

Yashil iqtisodiyot barqaror rivojlanishni ta’minlashning muhim iqtisodiy modeli bo‘lib, u iqtisodiy o‘sish, ekologik xavfsizlik va aholi farovonligini o‘zaro uyg‘unlashtirishga xizmat qiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, yashil iqtisodiyot tabiiy resurslardan oqilona foydalanish, energiya samaradorligini oshirish, qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirish, chiqindilarni qayta ishlash va

ekologik madaniyatni yuksaltirish orqali mamlakat taraqqiyotiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi.

O‘zbekistonda yashil iqtisodiyotga o‘tish uchun zarur huquqiy va institutsional asoslar shakllanmoqda. Quyosh va shamol energetikasi, chiqindilarni boshqarish, energiya tejamkor texnologiyalar va yashil investitsiyalar yo‘nalishidagi islohotlar kelgusida iqtisodiy samaradorlikni oshirish bilan birga ekologik muammolarni kamaytirishga xizmat qiladi.

Maqola yakunida quyidagi takliflarni ilgari surish mumkin:

- yashil investitsiyalarni jalb qilish mexanizmlarini kuchaytirish;
- qayta tiklanuvchi energiya loyihalarini hududlar kesimida kengaytirish;
- korxonalarda energiya samaradorligi bo‘yicha majburiy mezonlarni bosqichma-bosqich joriy etish;
- chiqindilarni saralash va qayta ishlash infratuzilmasini rivojlantirish;
- ekologik ta’lim va targ‘ibot ishlarini tizimli yo‘lga qo‘yish;
- yashil texnologiyalarni joriy etayotgan tadbirkorlik subyektlariga imtiyoz va rag‘batlar berish.

Umuman olganda, yashil iqtisodiyotga o‘tish O‘zbekistonning uzoq muddatli barqaror rivojlanishi, ekologik xavfsizligi va iqtisodiy raqobatbardoshligini oshirishda muhim strategik yo‘nalish hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-4477-sonli Qarori.
2. O‘zbekiston Respublikasining yashil iqtisodiyotga o‘tish strategiyasi.
3. Yashil iqtisodiyot va barqaror rivojlanish bo‘yicha ilmiy maqolalar va monografiyalar.
4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-56-sonli Farmoni.
5. Ekologiya va atrof-muhitni muhofaza qilishga oid normativ-huquqiy hujjatlar.